

Silvia Goldbaum Tarabini Fracapane:

The Jews of Denmark in the Holocaust. Life and Death in Theresienstadt Ghetto (Routledge Studies in Second World War History). Routledge, London and New York 2021. 417 s.

Den tyske besættelsesmagt deporterede 470 jødiske mænd, kvinder og børn fra Danmark til koncentrationslejren Theresienstadt lidt nord for Prag i begyndelsen af oktober 1943. Af dette antal overlevede 89%, og de blev reddet hjem, kort før 2. Verdenskrig sluttede med det tyske nederlag. Forfatteren går i store træk kronologisk frem, og inden for den ramme samler hun sig om særlige hovedtemaer som blandt andet deportationen i 1943, ankomsten til Theresienstadt, dagliglivet der, sygdom og død, nødhjælpsspakkernes vej til lejren og deres betydning både legemligt og psykologisk, den internationale komité's besøg i lejren, de sidste måneders ophold i begyndelsen af 1945, hjemrejsen med De hvide Busser fra den 15. april 1945. Emnerne i de enkelte kapitler beskrives uhyre detaljeret med henvisninger til utrykte og trykte kilder, og forfatteren kan både give en sammenhængende fremstilling af forløbet og i flere tilfælde bringe nye oplysninger, eller i hvert fald informationer, som kun har været kendt af mindre kredse, blandt andet om det eftersøgningsarbejde efter andre danske og norske koncentrationslejringer, som man iværksatte efter befrielsen. Vigtige afsnit er også forfatterens detaljerede oplysninger om lejrens ældsteråd og dets virke, og om rapporterne efter den internationale delegations besøg i lejren. Forfatteren gennemgår alle tre rapporter i enkeltheder og beskriver lejrlidelsens hensigt, de danske og de udenlandske fangers opfattelse af besøget, som ganske vist var et stort indstuderet skuespil, men alligevel gav de danske jøder enkelte privilegier bagefter. Men trods alt led de danske af sult, sygdomme, slag, spark, daglige ydmygelser og værst af alt en stadig frygt for at blive sendt videre til henrettelse i Auschwitz-Birkenau, som tusinder af andre jøder i lejren blev.

Forfatteren giver også et indblik i kritiske indstillinger over for danskerne fra udenlandske ledende jøder, som Paul Eppsteins og Benjamin Murmelstein, og forf. omtaler en utilfredshed, som nogle danske fanger har rettet mod lederen af danskerne overrabbiner Max Friedigers administration, ligesom hun viser, at det hjemlige skel mellem de gamle jødiske slægter og efterkommerne af de russiske jøder også fortsatte her. Forfatteren understreger klart, at det fortsat er gådefuldt, hvorfor de danske jøder måtte modtage nødhjælpsspakker, og hvorfor de ikke blev sendt videre til henrettelse. Hvem stod bag dette? Skulle de være et led i en tysk propaganda?

Der er forsket og skrevet en hel del om de danske jøder i Theresienstadt, men ingen fremstillinger er så dybtborende og omfattende som denne bog. Arbejdet er udført på grundlag af et stort utrykt materiale, opsporet i en lang række arkiver i Europa, Israel og USA og naturligvis i en række officielle og private arkiver i Danmark. Dertil kommer en række trykte forskningsbidrag, mange interviews af overlevende og andre. Den gennemdokumen-

terede bog lever til fulde op til formålet at beskrive opholdet i KZ-lejren ud fra de overlevendes erindringer, sat ind i Holocausts rammer. Men blandt de spørgsmål, man kan stille er fx, hvorfor forfatteren ikke omtaler den hjertelige tak, som Friediger ved synagogens genindvielse rettede til biskop Fuglsang-Damgaard og Den Danske Folkekirke (315, 329)? Dette var meget vigtigt for Friediger selv. Forfatteren kunne også have været mere omhyggelig med at oplyse, når andre forskere allerede har offentliggjort resultater, som hun nævner blot med henvisning til kildestederne. Hvert kapitel afsluttes med relevante noter. I dem bringes dokumentationer, men også ofte nye oplysninger. Det er derfor uforståeligt, at forfatter og/eller forlag har besluttet, at personer og emner fra dem ikke skal stå i det afsluttende register, bortset fra enkelte steder. Det gør det vanskeligt at arbejde med bogen.

Martin Schwarz Lausten